

Sprístupňovanie jaskyne

Nadšenie z objavu sa v krátkom čase zmenilo na nadšenie zo sprístupnenia jaskyne. Jaskyniari chceli unikát, ktorý objavili, aj ukázať a doba bola tiež naklonená takýmto zámerom. Š. Roda, jeden z objaviteľov, aj po dlhých rokoch od objavu zastával názor, že jaskyňu treba buď sprístupniť, alebo neobjaviť. Mal na mysli najmä ochranu jaskyne, keď po opadnutí záujmu jaskyniarov je jaskyňa bez pravidelného dozoru vydaná napospas vandalom. Tomuto sa bohužiaľ nevyhla ani Krásnohorská jaskyňa, čo jasne dokazuje jej terajší stav a fotografie urobené krátko po objave.

Myšlienky na sprístupnenie sa objavili hneď po objave, ale konkrétnejšiu podobu dostali až v druhej polovici roka 1965, keď jaskyňa prešla pod správu Východoslovenského múzea v Košiciach. Situácia z roku 1951, keď skôr, ako sa vykonal komplexný prieskum Gombaseckej jaskyne, sa začalo s jej sprístupňovaním, sa mala teda zopakovať.

Spôsob, akým sa objavitelia snažili jaskyňu sprístupniť, je z dnešného pohľadu na ochranu a využívanie jaskýň drastický a neprijateľný. Vtedy však bola iná doba a ich snahy je potrebné hodnotiť z pohľadu konkrétnych podmienok, v ktorých tieto návrhy na sprístupnenie vznikali, a teda zhovievavo. Odmietavé stanoviská vyjadrené v tejto kapitole treba brať skôr z pohľadu, že by sa aj dnes mohol niekto týmito projektmi inšpirovať. Takéto snahy je potrebné jednoznačne odmietnuť a na prezentáciu hodnôt jaskyne hľadať moderné riešenia, ktoré zachovávajú jej hodnoty neporušené.

Prvý nápad

Prvý náčrt schémy sprístupnenia, zostavený na troch výkresoch, mal zrejme slúžiť ako podklad na reálnejšie úvahy, aj keď v tomto období bolo reálne zrejme takmer všetko, čo malo požehnanie jedinej štátostrany. Náčrt pravdepodobne vznikol po vyrazení prvého umelého vchodu do jaskyne (február - marec 1965), pretože sem umiestňuje aj vstupný objekt, čo sa v neskorších projektoch už neobjavuje. V jarnom období 1965 mali objavitelia možnosť pozorovať záplavový režim vo vstupnej časti jaskyne, takže ďalšie projekty túto časť jaskyne už obchádzajú. Do širšieho okolia umiestnili autori napr. hotel Lom do blízkeho kameňolomu, nástupišťa pionierskej železnice, areál kúpaliska a park. Teda všetko sa chystalo pre tisíce budúcich návštevníkov jaskyne. Autorom týchto myšlienok bol A. Abonyi. Š. Roda o tom vo svojom článku z roku 1980 píše: *Je autorom myšlienky vytvoriť v areáli jaskyne prímestskú rekreačnú oblasť. Ideovo a odborné vedie skupinu pri spracovaní materiálov pre projektovú dokumentáciu jaskyne.*

Samotná prehliadková trasa sa začína provizórnym umelým vchodom a pokračuje cez vstupnú časť jaskyne až k Prvému jazeru, ktoré sa prekonáva plavbou na člne. Zrejme kyvadlovým spôsobom, aký používali aj objavitelia, kým tu nepostavili drevený most. Prepraviť väčšie množstvo návštevníkov v malom člne, ktorý je schopný prejsť cez túto úzku chodbu, by bol unikátny zážitok nielen pre návštevníkov. Úsek až po Abonyiho dóm bol riešený chodníkom na konzolách. Druhé jazero malo byť prekonávané tiež na člne. Po 8 m dlhej plavbe návštevníci vystúpia do úzkeho pokračovania riečiska.

Prehliadková trasa pokračovala najskôr ďalej riečiskom do Veľkej siene a odtiaľ k Marikinmu jazeru, kde mal byť aj vratný bod celej prehliadkovej trasy. Spiatočná cesta cez Veľkú sieň viedla popri Sífóne potápačov a následne južnou stranou, čím by tu vznikol akýsi menší okruh. Pri dobrom nasvetlení by takto volená trasa poskytovala veľkolepé pohľady na tento priestor i zaujímavé detaily výzdoby. Cestou naspäť by návštevníci vystúpili do Siene obrov. Tu si pozrú Kvapeľ rožňavských jaskyniarov a po jeho pravej strane vystúpia do sedla za kvapeľ. Tento výstup by bol pomerne náročný. Sklon miestami až 60°. Zo sedla by pokračovali ďalej poza kvapeľ. V náčrte je táto časť chodníka nakreslená čiarkovane. Nevieme, či malo ísť o tunel. Z náčrtku nie je zrejme ani to, ako by odtiaľ zostúpili naspäť na zával na dne Siene obrov. V smere trasy nakreslenej v náčrte je 15 m vysoký kolmý stupeň a na umiestnenie schodiska tu nie je dostatočný priestor. Súčasťou prehliadky je aj krátky okruh po Gemerskej galérii, vtedy ešte nazývanej Sieň nádejí. Táto časť jaskyne v tomto období ešte nebola pravdepodobne ani celkom preskúmaná a umiestniť sem chodník je takmer nemožné. Dalo by sa to realizovať len nejakou veľmi ľahkou formou, vizuálny zážitok návštevníkov by však stál za to.

Celý spôsob riešenia prehliadkovej trasy vychádzal z dovtedajších skúseností objaviteľov s prechodom cez jaskyňu počas prvých prieskumov. Všetko nasvedčuje tomu, že malo ísť o klasické veľké sprístupnenie pre zástupy návštevníkov svetovej atrakcie. Trasa je však navrhnutá skôr pre komorné riešenie formou, ktorú by sme dnes označili ako turisticky sprístupnenú jaskyňu pre veľmi obmedzené počty návštevníkov. Je tu teda akýsi rozpor, ktorý bol spôsobený veľkými zámermi a malým množstvom poznatkov o jaskyni. Keby boli objavitelia tento rozpor vyriešili zmenšením zámerov, mohla byť Krásnohorská jaskyňa už dlhé roky vyhľadávanou atrakciou turistického ruchu, kde by boli vstupenky rozpredané v predpredaji na niekoľko mesiacov dopredu aj mimo sezóny. O ľahkej forme sprístupnenia však v tomto období neuvažoval nikto, a tak sa začali projektovať tunely a prerážky.

Prvý projekt

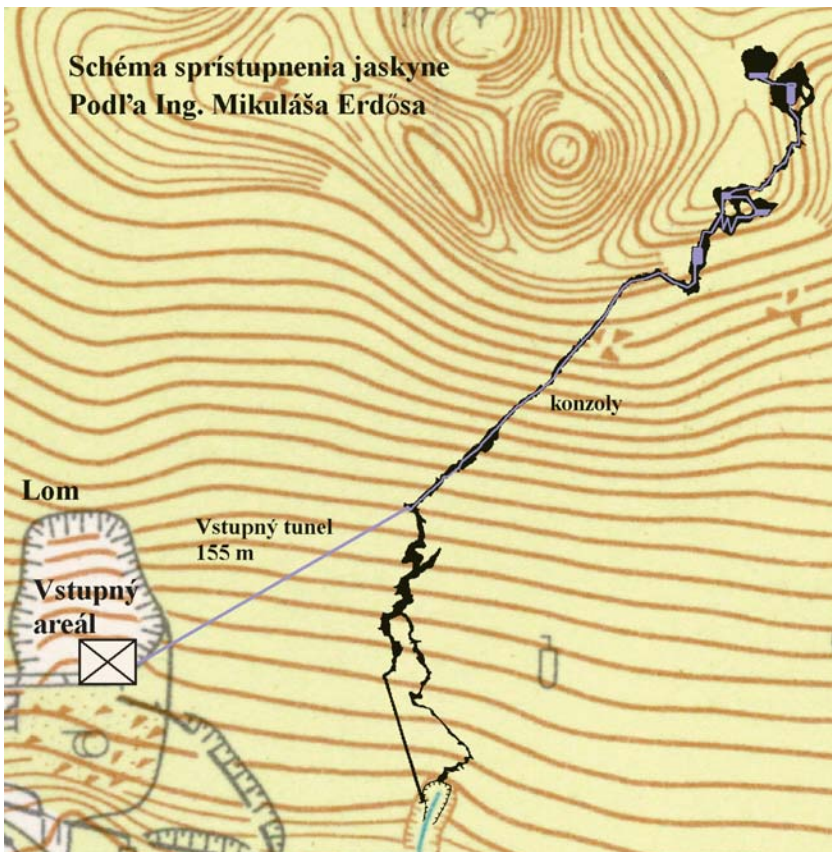
Tento projekt sprístupnenia jaskyne vypracoval Ing. Mikuláš Erdős, pracovník speleologickej sekcie Východoslovenského múzea v Košiciach. Podľa tohto projektu bol vstup do jaskyne riešený tunelom v dĺžke asi 155 m, ktorý sa začínal v opustenom kameňolome a ústil za Prvé jazero. Celá vstupná časť, často zaplavovaná, bola tak vynechaná z prehliadkovej trasy. Tým sa jednak vyriešil problém so záplavami a navyše návšteva počas záplav mohla byť zvlášť atraktívna. Limitujúcim faktorom boli iba nízke priestory pred Veľkou sieňou. Veľký kaňon mal byť sprístupnený chodníkom na konzolách asi 1,5 m vysoko nad vodou. Toto riešenie by v takmer celej 170 m dĺžke tejto chodby zakrylo podzemný tok. To by podstatnou mierou znížilo estetickú hodnotu jaskyne. Prechod zo závalu na dno Abonyiho dómu riešil premostením schodmi. Tu by vznikol ďalší vážny problém pri realizácii tohto projektu. Pri vstupe do dómu sa totiž nachádza veľký zával a zaklínový visiaci obrovský kus starej sintrovej výzdoby, na ktorom sú karfiolovité korality - jeden z unikátov Krásnohorskej jaskyne. Vyriešiť bezpečne, bez vážneho poškodenia unikátnej výzdoby, tento priechod nie je možné. Balvan by sa musel odstrániť.

Zhromažďovacia plocha na dne Abonyiho dómu by sa dala vyriešiť bez väčších problémov. Priechod cez Druhé jazero chodníkom na konzolách by umožnil zachovať pohľad na krásnu zelenú vodu tohto jazera, nutne by musel

však zlikvidovať zaujímavú sintrovú kulisu, ktorá je charakteristickým a dominantným útvarom tejto časti jaskyne. Výstup do Siene obrov štyrikrát zalomeným schodiskom zo severnej strany je v tejto úzkej a veľmi strmej chodbe technicky takmer nerealizovateľný. Navyše by zlikvidoval veľmi peknú výzdobu tejto časti jaskyne. Zhromažďovacia plocha pod Kvapľom rožňavských jaskyniarov by si vyžiadala odstránenie veľkého množstva hlinitých sedimentov a závalu pod nimi. Zostup na riečisko spod kvapľa je navrhovaný popod Kvapeľ rožňavských jaskyniarov. Tým by sa vytvoril okruh, ktorý by umožňoval míňanie sa jednotlivých vstupov, takže naraz by mohli byť v jaskyni dve skupiny po maximálne 20 - 30 osôb. Zostupový chodník popod Kvapeľ rožňavských jaskyniarov by narušil rozsiahle podlahové sintre (Slimačie schody) a postupne by viedol k olámaniu stalaktitov na jeho spodnom okraji. Kolmý stupeň naspäť na riečisko má dĺžku približne 10 m. V projekte je riešený mohutným schodišťom. Priechod Chodbou perál je riešený chodníkom na konzolách 1 m nad vodou. Už pri prietokoch okolo 300 l/s by táto časť chodníka bola pod vodou. To by sa bežne stávalo počas daždivejších letných období. V mieste napojenia ľavostranného bočného prítoku je navyše chodba nízka, s nutnosťou upravovať sintrový strop, na ktorom ležia obrovské balvany. Vo Veľkej sieni sa mala vybudovať veľká betónová plocha. Dno je však veľmi členité s gigantickými blokmi spadnutými zo stropu. Bola by to asi neľahká úloha. Priechod do Zrkadlovej siene je komplikovaný závalom.

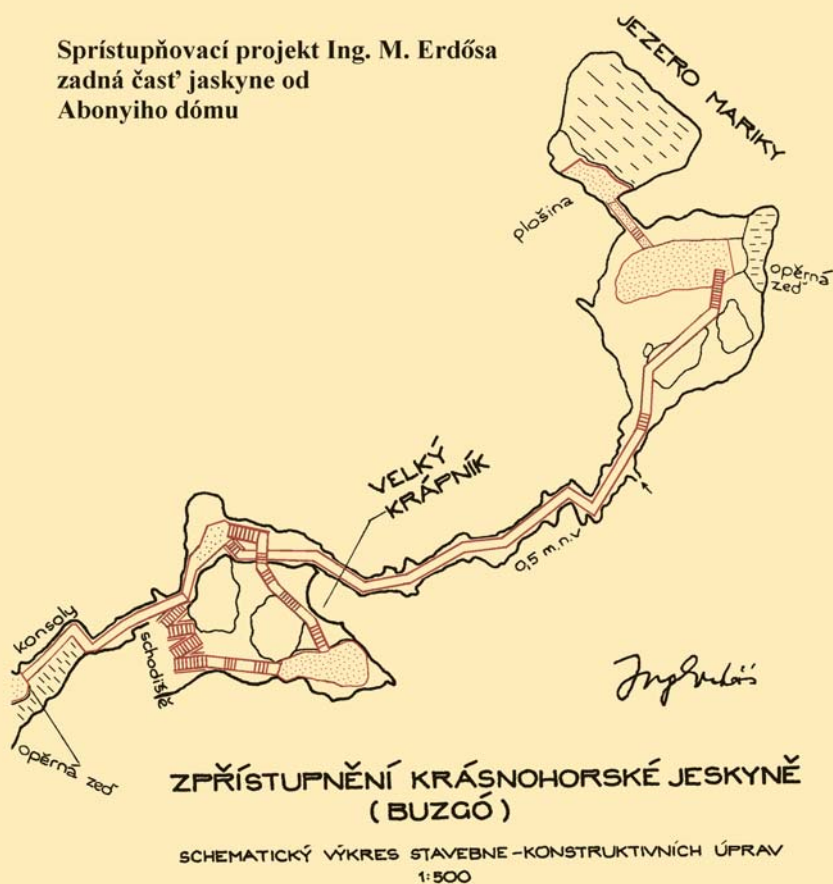
Pokiaľ by sa začal upravovať trhacími prácami, mohlo by dôjsť k narušeniu jeho stability a k veľkému poškodeniu priestorov jaskyne.

Celkovo je však projekt riešený so snahou o minimalizáciu zásahov do priestorov jaskyne. Je len otáznou, nakoľko by sa takýto zámer dal pri konkrétnej realizácii dodržať. Technická úroveň projektu skôr svedčí o tom, že konečné riešenia konkrétnych problémov by sa hľadali až na mieste činu a výsledok by bol pravdepodobne úplne iný, ako stanovoval projekt. Projekt bol dokončený koncom roka 1965, keď sa začínajú aj v tlači objavovať správy o tom, že sprístupnenie Krásnohorskej jaskyne si vyžiada takmer tri milióny korún (napr. Východoslovenské noviny zo dňa 5. 1. 1966). Na základe tohto projektu schválila Slovenská plánovacia komisia na sprístupnenie jaskyne vyše 2 700 000 korún. Správa o tom sa objavila 9. 3. 1966 takmer vo všetkých denníkoch. Z začať sa malo už v 1. polroku 1966 budovaním 155 m dlhého tunela, príjazdovej cesty, mosta a parkoviška.

Schematické znázornenie projektu M. Erdósa.

**Sprístupňovací projekt Ing. M. Erdősa
zadná časť jaskyne od
Abonyiho dómu**

Detail prvého projektu sprístupnenia jaskyne.

Do leta 1967 mala byť jaskyňa otvorená pre verejnosť. Veľká časť prác mala byť realizovaná svojpomocne za účasti rožňavskej jaskyniarskej skupiny (podobne ako v Gomba-seckej jaskyni). Sprístupnených malo byť 600 m chodieb.

Zaujímavosťou je, že tento projekt mal navrhnutý aj ďalší variant, ktorý sa objavuje na podkladovej mape modrou farbou ako alternatíva základného riešenia. O tomto riešení ako najlepšej alternatíve hovoril aj v roku 2000 na členskej schôdzi jaskyniarskej skupiny Speleo Rožňava Š. Roda. Namiesto premostovania riečiska vo Veľkom kaňone sa mal do boku steny tejto chodby vyraziť akýsi chodník - polotunel, z ktorého by návštevníci videli celý priebeh riečiska, alebo lepšie povedané to, čo by z neho zostalo. Na širších miestach mal byť tento chodník doplnený o plošinu nad riečiskom umiestnenú na konzolách.

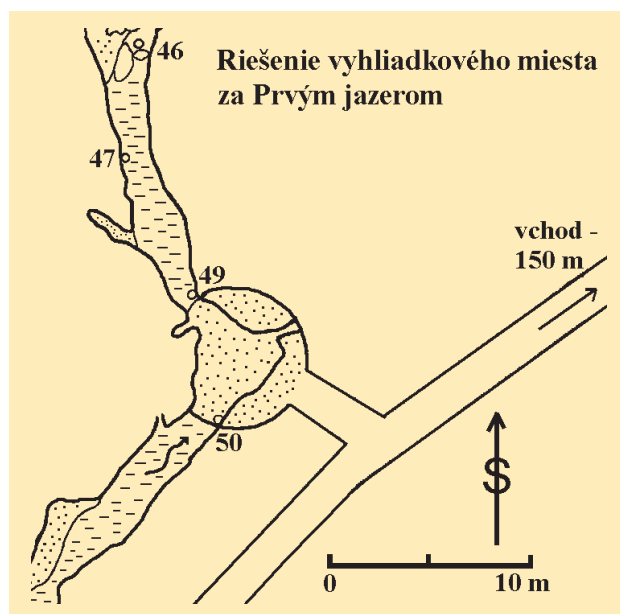
Riečisko vo Veľkom kaňone predstavuje jednu z hlavných hodnôt Krásnohorskej jaskyne. Čo by z neho zostalo po vystrieľaní tohto bočného chodníka, by záviselo hlavne od prístupu „sprístupňovateľov“. Či by povyberali aj z dvojmetrovej vody všetky skaly, ktoré by tam po odstrele zapadli, alebo by tieto priestory využili ako odkladisko nepotrebných sutín. V každom prípade by došlo k nevratnej zmene morfológie a devastácii podstatnej časti riečiska. Túto alternatívu považuje autor za najhoršie možné riešenie.

S prácou na sprístupnení podľa tohto projektu sa však vôbec nezačalo. Projekt bol navrhnutý pravdepodobne prí-

liš ľahko, čo nezaručovalo bezpečnosť návštevníkov. Preto sa úlohy chopili odborníci z Geologického prieskumu a začali pracovať na novom projekte. Správa o zmene projektu sa objavila vo Východoslovenských novinách 31. 1. 1967 v článku Krásnohorskú jaskyňu sprístupnia s päťmilionovým nákladom. Autor pod značkou jg tu doslova píše: *V Geologickom prieskume v Rožňave dokončili dodatok k pôvodnej investičnej úlohe na sprístupnenie Krásnohorskej jaskyne. Namiesto pôvodných dvoch miliónov sedemstotisíc korún sa ráta takmer s päťmilionovým nákladom na sprístupnenie jaskyne. V dodatku zaplánovali vyrazenie umelých chodieb v priestoroch bez výzdoby a s geologickými lomami vo vysokých stropoch niektorých dómov, aby nebola ohrozená bezpečnosť návštevníkov. Aj vchod do jaskyne a niektoré chodníky budú robiť širšie.*

Cieľom tohto projektu bolo teda ukázať návštevníkom jaskyne štyri najkrajšie dómy a zvyšok chodieb obísť umelým tunelom. Dĺžka razeňných tunelov sa zväčšila zo 155 m na 350 m. Zvýšenú šírku si vyžiadali aj pohodlnejší prechod tunelom a možnosť míňania sa skupín v tuneli. Tento tunel na dvoch miestach vyúsťuje do Veľkého kaňonu. Na jeho začiatku za Prvým jazerom je vytvorená akási kruhová vyhliadková plošina, kde by sa mohli míňať jednotlivé vstu-

py do jaskyne. Tunel viedol ďalej pozdĺž chodby Veľkého kaňonu až do miest za zával Veľký vrch a tu ju križuje medzi m.b. 55 a 56 (pozri prílohu). Ďalej vedie znova paralelne s chodbou a napája sa na začiatok Abonyiho dómu za Veľkú zákrutu. Ďalšie riešenie prehliadkovej trasy je totožné s projektom Ing. M. Erdősa. K praktickej realizácii

Detail riešenia vyhliadkovej plochy na Prvé jazero.

tohto projektu sa tiež nepristúpilo. Prečo sa tak stalo, keď už boli naplánované peniaze, sa dnes už ťažko zisťuje. Z osobných názorov pamätníkov sa jednoznačné príčiny zistiť nedajú.

Ďalší záujem o sprístupnenie jaskyne sa prebudil v roku 1976, keď sa rada ONV v Rožňave zaoberala *plánom rozvoja jaskyniarstva v Rožňavskom okrese v rokoch 1976-1980. K štyrom verejnosti sprístupneným jaskyniam, Dobšinskej, Gombaseckej, Aragonitovej a Domici pribudne v tejto päťročnici ďalšia, ktorá má názov Krásnohorská jaskyňa... Sprístupnenie jaskyne pre verejnosť si vyžiada náklad takmer osem miliónov korún.* (Východoslovenské noviny, Košice, 28. 8. 1976). V tomto roku si postavili rožňavskí jaskyniari pri jaskyni *špeciálnu speleologickú výskumnú stanicu*. Presunula sa sem chata, ktorá slúžila ako vstupný objekt do Aragonitovej jaskyne. Táto chata slúžila ako základňa na ďalší speleologický prieskum Krásnohorskej jaskyne, ale aj celého Slovenského krasu.

V roku 1977 vytýčili presne prerážku z lomu za Prvé jazero J. Sýkora a M. Lalkovič. Podľa ich meraní bolo potrebné vyraziť 146 m. Na základe týchto meraní vypracoval Ing. F. Sellar projekt a technologický postup prerážky so všetkým potrebným na úspešné vyrazenie tohto tunela. Posledný projekt vypracoval Ing. Hric v novembri 1979. Investorom mala byť Správa slovenských jaskýň. Projekt je prevzatý z predchádzajúcich verzí, ako nový prvok sa tu objavil variant s vchodom približne v polovici vzdialenosti od lomu k súčasnemu vchodu do jaskyne. Chátrajúci lom zrejme už vtedy budil obavy a vstupný objekt navrhovali preto na bezpečnejšom mieste.

Prečo sa tieto projekty na sprístupnenie neuskutočnili, keď všetko potrebné bolo k dispozícii? Ochota kompetentných orgánov, peniaze, projekty, ľudia... Navyše to bolo v období „budovania komunizmu“, keď sa nerobili veľké „cavyky“ s ochranou jaskýň a hlavnou úlohou speleologického prieskumu bolo práve objavenie jaskýň vhodných na sprístupnenie. Napriek tomu sa s konkrétnymi krokmi akosi otáľalo. Z dnešného pohľadu si myslím, že sa jaskyňa ubránila sama. Svojím charakterom neumožňovala jednoduché riešenie, ako napr. v Domici. Chodníky väčšinou nie je možné položiť na pevnú zem. Hodnotami jaskyne nie je len Kvapeľ rožňavských jaskyniarov, sintrová výzdoba a Marikino jazero, ale aj samotné riečisko, ktoré by pri realizácii prvého projektu takmer úplne zmizlo pod chodníkmi alebo pod sutinou a pri realizácii druhého by návštevníci nevideli podstatnú časť jaskyne a zadná časť riečiska by bola zničená. Aj v samotných jaskyniaroch, hoci navonok prejavovali veľké nadšenie zo sprístupnenia jaskyne a angažovali sa v ňom, hľadal hlboko vnútri červík pochybností. A myslíme si, že ten to rozhodol.

Snahy o veľké sprístupnenie Krásnohorskej jaskyne pretrvávajú dodnes. Staré projekty sa oživujú a vznikajú nové varianty. Práve preto sme venovali taký široký priestor v knihe týmto projektom. Nie aby sme navádzali na

ich realizáciu, ale práve naopak, aby sme poukázali na to, že je potrebné hľadať iné riešenie, alebo radšej od realizácie takýchto projektov upustiť. Krásnohorská jaskyňa je od roku 1995 súčasťou svetového prírodného dedičstva a bola vybratá aj ako jeho reprezentatívna lokalita. Je to teda hodnota už nielen pre nás, ale pre celé ľudstvo. Medzinárodný dohovor vyžaduje prezentovať takéto hodnoty formou, ktorá zachová ich stav v čase zápisu do zoznamu. Veľkým sprístupnením by sme možno získali ekonomický efekt, ale Krásnohorská jaskyňa by prestala byť takouto hodnotou a po čase by tento ekonomický efekt bol z celkového pohľadu negatívny. Odpor jaskyne proti takýmto krokom však vzrástol vďaka speleologickej vodcovskej službe, ktorá za dva roky ukázala, že existuje aj iné riešenie zverejnenia hodnôt tejto jaskyne, proti ktorému sa jaskyňa nebráni.

Speleologická vodcovská služba

Myšlienka inej formy sprístupnenia jaskýň pre laickú verejnosť je plodom zmeny v myslení, ktorá nastala v celej spoločnosti po roku 1989. Prečo je potrebné jaskyňu najskôr takmer úplne zničiť, aby sme ju mohli ukazovať davom ľudí? Prečo to neurobiť ináč? Jaskyňu zachovať v pôvodnom stave, alebo urobiť len najnutnejšie zásahy, a nechať na návštevníkoch, aby sa vyrovnali s náročnými prekážkami, ktoré im jaskynné prostredie stavia do cesty. Jaskyňu síce neuvidia stovky návštevníkov denne, o to intenzívnejší individuálny zážitok však budú mať. Neporušenosť priestorov jaskyne je najsilnejším argumentom pre

Pred vstupom do jaskyne je potrebné sa vystrojiť. Pre niektorých návštevníkov už to bolo veľkým zážitkom. Foto: S. Čekovský

to, že to tak aj má zostať. Dosah na environmentálne cítenie ľudí je oveľa väčší, ako pri klasicky sprístupnených jaskyniach, z ktorých masová návštevnosť robí akési púťové atrakcie. Tým nechceme znižovať význam klasicky sprístupnených jaskýň, ktorých úpravy vznikali v inom historickom období. Zmenený prístup k ochrane jaskýň sa aj tu jednoznačne prejavuje v kvalite odborného prístupu k ich prevádzke a ochrane.

Pre klientov je atraktívna nielen jaskyňa, ale aj spôsob prehliadky. Jazerá sa prekonávajú pomocou lanových traverzov. Za zvýšeného stavu vody Druhé jazero doslova vríe. Foto: S. Čekovský

Alternatívne sprístupňovanie jaskýň a návštevy nesprístupnených jaskýň začali rozvíjať jaskyniari. Už začiatkom roku 1993 v Demänovskej doline na základe výnimky udelennej MŽP umožnili návštevu nesprístupnených jaskýň pre turistov v sprievode vodcov - skúsených jaskyniarov.

Ako prví sa myšlienkami turistického sprístupnenia jaskyne začali zaoberať objavitelia a neskorší prieskumníci Jaskyne mŕtvych netopierov. Prvé aktivity smerujúce k ľahkej forme sprístupnenia začali rozvíjať už v roku 1987. Ich mnohoročné úsilie vyvrcholilo v roku 1996, kedy Krajský úrad v Banskej Bystrici vydal súhlas na vykonávanie speleologickej vodcovskej činnosti.

Myšlienka zriadiť speleologickú vodcovskú službu (SVS) v Slovenskom krase vznikla na pôde Štátnej ochrany prírody. Jedným z problémov ochrany nesprístupnených jaskýň, do ktorých je podľa zákona o ochrane prírody vstup paušálne zakázaný, je nelegálna návštevnosť niekedy spojená aj s vandalizmom. Efektívne ustrážiť stovky nesprístupnených jaskýň nie je možné. Striktné zákazy väčšinou vyvolávajú negatívne reakcie, a tak sa hľadal prijateľný kompromis. Umožniť návštevu vybraných nesprístupnených jaskýň pre laickú verejnosť aj jaskyniarov v sprievode zodpovedných vodcov a obmedziť tak nápor na ostatné nesprístupnené jaskyne.

Na tento účel bolo vybraných 6 jaskýň: Krásnohorská jaskyňa, Nová brzotínska jaskyňa, Jaskyňa na Kečovských lúkach, Veľká Žomboj, Veľká Bikfa a Zvonica. Bol to dostatočný výber, ktorý uspokojoval rôznorodé záujmy návštevníkov. Každá z jaskýň má iný charakter, vďaka čomu bol tento výber reprezentatívny.

Krásnohorská jaskyňa bola hlavnou lokalitou pre širokú verejnosť (max. 30 návštevníkov denne), ktorá mala zabezpečiť ekonomické fungovanie SVS. Na umožnenie návštev laickej verejnosti bolo potrebné v jaskyni vybudovať ľahkú prehliadkovú trasu. Zámerom bolo urobiť to tak, aby návštevníci videli jaskyňu v pôvodnom stave, čo na jednej strane šetrilo náklady, ale na druhej strane kládlo na návštevníkov značné nároky a komplikovalo prevádzku jaskyne. Konečný výsledok však stál za to.

Pred začatím budovania trasy bolo potrebné jaskyňu najskôr vypratať. Poslednú väčšiu údržbu dreveného chodníka, ktorý tu vybudovali objavitelia v roku 1965, vykonalo JRD Krásnohorská Dlhá Lúka v roku 1970 na objednávku SSJ. Nahradili väčšinu drevených lavičiek a inštalovali nové rebríky. Tiež znižovali hladinu vody na niekoľkých miestach v jaskyni. Po rokoch a mnohých povodniach ležala väčšina dosák vo vode a samotné riečisko vyzeralo ako stoka. Nefunkčný materiál bol z jaskyne vypratáný, čím sa realizoval aj záver okresnej revízie NPP zo dňa 20. 5. 1997. Časť tohto materiálu bola použitá na vybudovanie prehliadkovej trasy, chýbajúce úseky boli doplnené novým drevom. Jazerá, ktoré boli pôvodne prekonávané dvojíťmi mostami, preklenuli lanové traverzy, ktoré sa stali ďalšou atrakciou prehliadkovej trasy.

Výstup do Siene obrov bol vyriešený pomocou dvojice rebríkov zo strany od Herényiho galérie. Keďže jaskyňa ostala neosvetlená, klienti používali osobné svetlá. Iba samotný Kvapeľ rožňavských jaskyniarov bol osvetlený pomocou úsporných výbojkových svetiel, aby návštevníci mohli tento monument uvidieť v plnej kráse.

Úsek jaskyne od Siene obrov po Marikino jazero ostal bez akéhokoľvek sprístupnenia. Klienti tu zažili skutočné jaskyniarstvo pri postupe riečiskom potoka Buzgó. Prehliadka sa končila na brehu mystického Marikino jazera.

Nová brzotínska jaskyňa mala slúžiť ako environmentálna exkurzná lokalita pre školy. V jaskyni sa totiž nachádzal vybudovaný stabilný chodník pre potreby údržby odberného miesta vody, ktorý sa však už niekoľko rokov nevyužíval. Tento oceľový chodník mal slúžiť ako prehliadková trasa. Krajská revízia tejto jaskyne v máji 2000 však konštatovala, že bez sanácie vchodu tu nie je možné takúto činnosť vykonávať. Preto bol potrebám týchto exkurzií prispôsobený prvý úsek Krásnohorskej jaskyne za Prvé jazero. Prehliadka tejto časti jaskyne potom bola zaradená na záver celodennej exkurzie po Silickej planine, určenej hlavne pre žiakov základných škôl z okresu Rožňava. Napriek značnej fyzickej náročnosti mali tieto akcie u detí veľký úspech. Prehliadka jaskyne pri osvetlení baníckymi lampami vrátane absolvovania lanového traverzu

nad Prvým jazerom (akási skúška odvahy) bola nezabudnuteľným zážitkom.

Jaskyňa na Kečovských lúkach bola, vzhľadom na svoju náročnosť, určená hlavne pre skúsených jaskyniarov. V jaskyni sa nerobili žiadne úpravy, takže pri jej prehliadke bolo potrebné absolvovať aj prechod cez polosifón, zlanenie do vstupnej šachty a výstup po lane. Tu za dvojročné obdobie prebehlo iba niekoľko akcií, všetky však pre nejaskyniarov.

Zostupy do priepastí boli najzaujímavejšou atrakciou, ktorú SVS ponúkala. Klienti sa museli najskôr naučiť zásady jednolanovej techniky, prekonať strach z hĺbky a podať aj fyzický výkon pri výstupe z priepastí.

Veľká Žomboj, 55 m hlboká kolmá šachta, slúžila hlavne ako príprava na zostup do hlbších priepastí. Tu museli klienti ukázať, že dostatočne zvládli jednolanovú techniku, ovládajú svoje emócie a majú dostatok sily na výstup z priepastí. Nácvik jednolanovej techniky sa robil na jednoduchom treňažeri neďaleko od priepastí. Najväčšie problémy boli samozrejme s podvedomím. Veľká Žomboj je odstrašujúca priepasť, kde je vďaka veľkému vchodu vidieť až priamo na dno. Takáto príprava pred zostupom do Zvonice, ktorá je fyzicky aj psychicky ešte náročnejšia, bola nutná.

Zvonica - jeden z najväčších klenotov Slovenského krasu, bola najatraktívnejším podujatím organizovaných SVS. Zostup do 100 m hlbkej priepastí, kde je od ústia priama viditeľnosť až na dno, kládol mimoriadne nároky na psychiku návštevníkov. Navyše klienti to museli zvládnuť vlastnými silami. Boli síce istení druhým lanom a všade na nich dozerali skúsené oči, ale všetky zložité úkony pri zvládaní jednolanovej techniky museli vykonať sami. Náročnosť takéhoto zostupu sa nedá porovnať so zostupmi, pri ktorých boli návštevníci do jaskyne spustení a následne vytiahnutí, či už ručne, alebo na vrátku. Navyše takto organizovaný zostup bol aj rádovo bezpečnejší a za dva roky sa nevyskytol nijaký bezpečnostný problém.

Každý zostup bol pripravený tak, akoby išlo o potenciálnu záchrannú akciu. Klienti však s výnimkou jedného prípadu zdolali náročný výstup sami. Návštevníčka, ktorej došli sily nad mostom (-45 m), bola v priebehu 10 minút z jaskyne vytiahnutá. Úspech týchto náročných akcií spočíval na kvalitách vodcov a detailnom prepracovaní celého postupu zdolávania vertikálnych jaskýň nejaskyniarmi.

Veľká Bikfa je jedna z najkrajších vertikálnych jaskýň Slovenského krasu. V programe SVS bola podobne ako Jaskyňa na Kečovských lúkach určená pre skúsených jas-

Prekonať medzikotvenie nad 50 m hĺbkou bol nápor nielen na fyzickú kondíciu, ale hlavne na psychiku. Foto S. Čekovský

kyniarov. Klienti, ktorí dokázali zvládnuť celý jaskyniarsky kurz pozostávajúci z návštevy Krásnohorskej jaskyne, kurzu jednolanovej techniky, zostupu do Veľkej Žomboje a Zvonice, už nemali zásadné problémy pri zvládaní tejto najnáročnejšej speleoalpinistickej lokality, kde už boli nútení vykonávať niektoré zložité činnosti samostatne.

Speleologická vodcovská služba Slovenský kras za dva roky svojej existencie splnila všetky svoje ciele, ktoré si na začiatku predsavzala. Uviedla do života jednu z najzaujímavejších atrakcií cestovného ruchu, ktorá mala vplyv na jeho rozvoj v širokom okolí Slovenského krasu. Nepriaznivé vonkajšie okolnosti však spôsobili po dvoch rokoch prerušenie jej činnosti. Od roku 2004 je však Krásnohorská jaskyňa znovu otvorená pre verejnosť.